

Truslen mod Danmark i den kolde krig

Kort over krigssituation i Danmark fra Warszawa-pagten, „Vid 74“. (Militærarkivet, Fredborg).

Forelæsning 27 10 2005

**for Kungl Krigsvetenskapsakademien &
Kungl Örlogsmannasällskapet**

29-10-2005

1

- Tak for indbydelsen. Det er en stor ære at få mulighed at forelæse for denne – disse to – forsamlinger.
- Da jeg efter lang tids tæt samarbejde med svenske kolleger kender risikoen for ikke at blive forstået vil jeg tale mit bedste 'skandinaviske' og forsøge at tale langsomt. I skal afbryde mig, hvis der bliver forståelsesproblemer.
- Et par indledningsvis bemærkninger om kildegrundlaget. Vi mangler stadig næsten helt sovjetiske kilder fra de russiske militære arkiver. Det dokumentariske grundlag er derfor helt overvejende polsk og østtysk. De ledende østtyske og polske officerer har generelt ikke ønsket at 'forråde' deres loyalitet. For mit vedkommende har jeg fået et supplement fra baltiske ex-sovjetiske officerer, der normalt ikke har samme loyalitetsbindinger. Men på grund af den ekstreme 'need-to-know' – hemmelighedholdelseskultur kendte man kun sin egen krigsopgave. Kun generalstaben i Moskva kendte hele den aktuelle plan.
- Med et par enkelte undtagelser er nøglekilderne stabsøvelsespapirer fra frontniveauet – fra 'Kystfronten'. Dette giver dog ikke afgørende problemer for denne forelæsning. Stabsøvelser var den primære vej til at uddanne i den samlede operative koncept – og for Sovjetunionen et endnu mere nødvendigt instrument pga. den ekstreme hemmeligholdelse af 'Planen'.
- 'Uden for øvelserne' ved vi meget lidt pga. meget få oplysninger fra de russiske militære arkiver.

Indhold

- Illustrationer – viser kontinuiteten i planerne mod Danmark og resten af 'Kystfronten's operationer
- Krigsstart – forventningerne og sandsynlig realitet
- Anvendelsen af kernevåben – forventningerne og sandsynlig realitet
- Krigsplanens styrketildeling – forventningerne og sandsynlig realitet
- Efterretningsforberedelser – opfattelse og realitet
- Betydningen for Sverige
- Truslen i Udredningen fra Dansk Institut for Internationale Studier

Udsnit af kort fra polsk stabsøvelse i 1954, der som tema havde såvel Danmarks besættelse som besættelse af Nordtyskland og Holland. (CAW Warszawa).

- To armeer mod Jylland – én (3. Armé) i indbrud, en anden (2. Armé) fortsætter. Gennembrudsrum S om Lübeck tæt N for Hamburg. Hovedakse mod vest – med 1. og 12. Armé (og måske 4. Armé).
- Sølandsætninger på Falster samt nord herfor. Det synes som om operationerne ikke er under 'kystfronten'. Hvad indgår '3. Flåde' i?

Angræbsplan for den polske kystfront (midten af 1960'erne). De polske styrkers angrebsretninger er angivet sammen med mål for eventuelle kernevåbenangreb. (Piotrowski/Wprost/PHP Website).

29-10-2005

4

- Kystfronten anvender reelt det meste af DDR som udgangsområde for de polske arméer.
- To armeer (1. og 2.) mod W, én arme (4.) mod Jylland – når plads
- Sø- og luftlandsætning mod Sjælland
- Kernevåbenangreb mod primære Nordsøhavne og installationerne på Helgoland (LORAN-stationen?) samt Roskilde (afskæring af KBH?)

Landsætningsoperationer mod Sjælland og Falster på et kort fra øvelsen „Priliv-63“. Signaturer for anvendelse af kernevåben over Amager, nord og vest for København, samt ved Køge Bugt og Fakse Bugt. Der er tale om store våben på flere hundrede Kt. (Militærarkivet, Freiburg).

29-10-2005

5

- Massiv taktisk-operativ anvendelse af kernevåben (bl.a. alle flyvepladser)
- Landsætninger i både Fakse Bugt og Køge Bugt støttet af luftlandsætninger ved trafikknudepunkter
- Østtyske sølandsætninger på Lolland-Falster

Detaljer fra operativ retning Jylland 1972

29-10-2005

Operation mod Slesvig-Holsten fra øvelsen "Sojus-72". (Militærarkivet i Freiburg).

6

- Massiv kernevåbenandelse ved indbrud og Kielerkanalen. Én armé mod Jylland. Gennembrudsrum som hidtil. Kun én sølandsætning på Sjælland.

Kort over krigsscenarie i Danmark fra Warszawapagt-øvelsen „Val-74“. (Militærarkivet, Freiburg).

29-10-2005

7

- En armé mod Jylland (med løbende anvendelse af kernevåben)
- Landsætning i Faxe Bugt (med anvendelse af kernevåben)
- Landsætninger mod Falster-Lolland-Møn (anvendelse af kernevåben mod Møn! og Langeland)

Kystfronten 1977

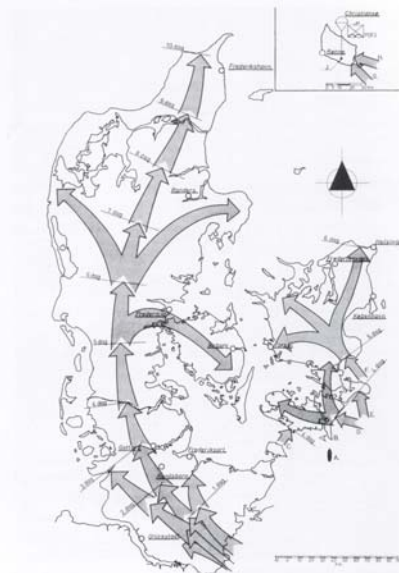
Kort over Warszawapagtsøvelsen Val-77. (Militærarkivet, Freiburg).

29-10-2005

8

- To arméer mod West, én mod Jylland
- Sølandsætning mod Faxe Bugt
- Landsætning på Falster-Lolland
- Fortsættelse mod Norge (i Kystfrontregi?)

Kystfronten 1977 (klarificeret skitse lavet i 2004)

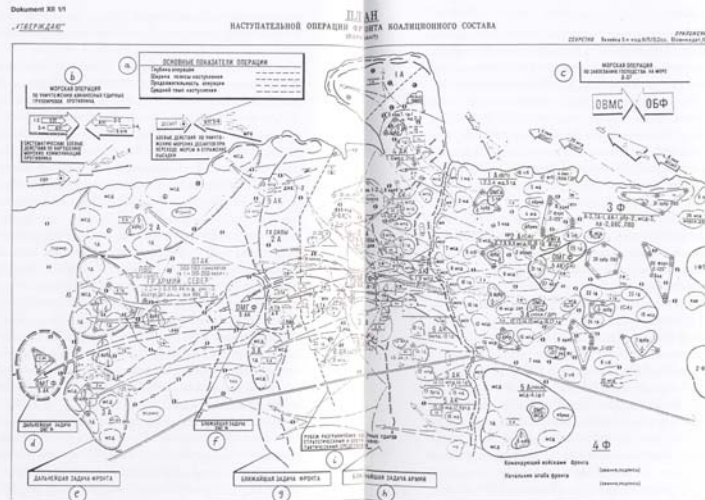

29-10-2005

9

- 10 dage til erobring af Jylland
- 6 dage til erobring af Sjælland

Marskal Kulikovs direktiv fra 1983

Marskal Kulikovs yderst hemmelige kortskitse for landoperationer. Bogstaverne a-i er tilføjet senere. a: Vigtige størelsesangivelser for operationen (røyle, tidspunkt, gennemsnitligt tempo etc.). b: Maritime operationer for at ødelægge fjendens hangarskibe. c: Maritime operationer for at opnå sikkerhed. d: MBI for Operative Manøvregruppe (OMG). e: MBI for Front. f:

Mellemtalende mål for OMG. g: Mellemtalende mål for Front. h: Mellemtalende mål for Armé. i: Grænse mellem strategiske og operative atomudben- indelse. j: Den ville området til og med Kielerkanalen blive ramt af operative atomudben, medens Danmark indledningsvis ville blive ramt af strategiske våben. Naumann: NVA.

29-10-2005

10

- 'Generic' plan for en kystfront.
- Én armé mod Jylland (sandsynligvis polsk efter det første indbrud NVA-styrker)
- To arméer og et armékorps mod Vest (sandsynligvis hele NVA)
- Et armékorps som operativ manøvregruppe (NVA eller GSST)

TVD VEST set med Forsvarets Efterretningstjenestes øjne

Forsvarets Efterretningstjenestes fremstilling af Den Vestlige Krigsskueplads opdelt i afsnit for Front. Truslen mod Danmark, 1984.

29-10-2005

11

- Stor stabilitet fra 1954 til 1983. Fra midt i 1960'erne dog kun én sølandsætning på Sjælland
- Massiv rådighed over kernevåben

Krigsstart – forventningerne

- At der under en 'brinkmanship'-krise (model Berlin og Cubakriserne) skete misforståelser i 'signalgivning', der ledte til krigsudbrud. Krigen skulle derefter holdes under kontrol for at hindre katastrofal optrapning til generel kernevåbenkrig

Krigsstart – sandsynlig realitet

- At Sovjets ledelse var nået til den opfattelse, at situationen sandsynligvis ville føre til krig (fordi Vest 'forberedte' den med begyndende mobiliseringer m.m.). For ikke at tabe vinde krigen måtte man angribe tidligt for at udnytte sin indledningsvise fordel

Fra senest 1980 betød NATOs mulige kvantitative forbedringer (flere mobiliseringsenheder og forstærkningsprogrammet) og teknologiske udvikling, at Sovjetunionen måtte koncentrere sig om forsøget på at angribe og opnå og fastholde gennembrud, før Vesten fik sine styrker mobiliseret og på plads – dvs. angribe uden 'strategisk' og minimal 'taktisk' varsel, først og fremmest satsende på de enheder, der var til rådighed i de østeuropæiske frontliniestater.

For Danmark betød dette, at DDRs styrker lavede indbruddet på den jyske halvø (som minimum til Kielerkanalen). Det betød logisk også, at Danmark-delen af Kystfrontsoperationen blev endnu mere reduceret i relativ betydning i forhold til de operative retninger mod Holland-Belgien. Den sjællandske øgruppe kunne først angribes, når de polske styrker var klar.

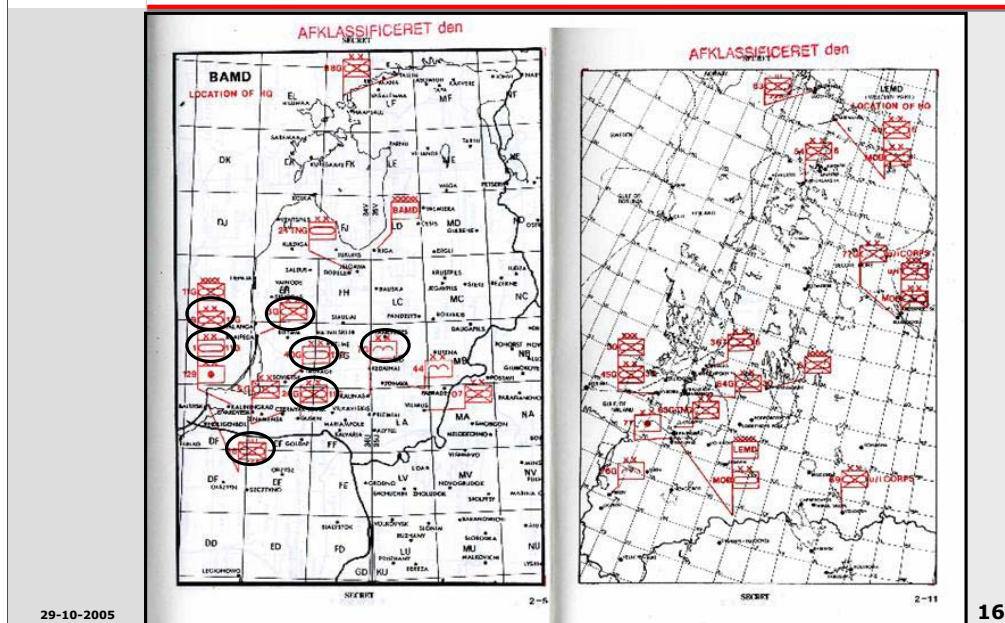

- Forventningerne dengang: Den konventionelle svage NATO-side ville være tvunget til første anvendelse
- Realitet:én – venlig - tolkning:
 - Massiv sovjetisk anvendelse (af meget store våben) ville være nødvendig fra krigsstart, hvis NATOs forsvar var kommet på plads
 - Ved angreb før NATO kommer på plads jagt på vestlige kernevåbensystemer og konstant evne til pre-emptiv førsteanvendelse af sovjetiske kernevåben

Den alternative tolkning er, at man ikke kunne kæmpe uden kernevåben, fordi man aldrig øvede det.

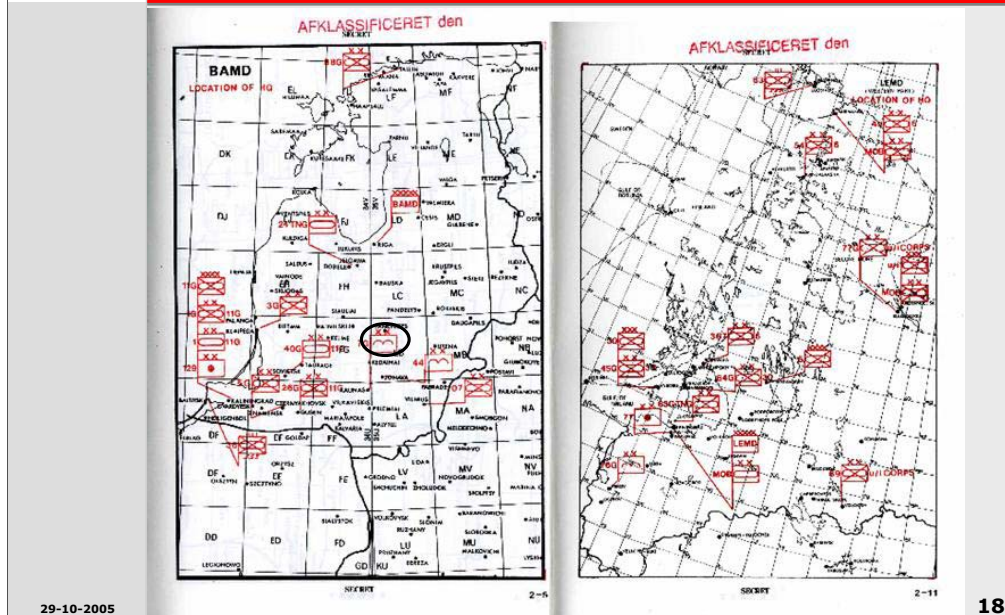
- Hvad troede vi om Kystfronten:
 - DDR: 5. Armé (3 x DIV), flåden, 150 fly og 180 helikoptere
 - PL: 1. & 3. Armé (8 x DIV), 7. Landgangsdivision, 6 Luftbårne Division, flåden, 450 fly (15 transport) og 275 helikoptere
 - SU: Ca. 60% af styrkerne i Baltiske Militærdistrikt: 11. Armé (4 x DIV), én Luftbåren Division, en Luftlandestormbrigade, Marineinfanteribrigaden, én uafhængig motorskyttedivision, hovedparten af Østersøflåden, ca. 600 fly (heraf 110 transportfly) og 150 helikoptere - herudover 1 Kampvogns-, 2 Motorskytte og 1 Luftbåren Division i militærdistriktet

Hovedparten af styrkerne i BAMD

- Realiteten i Kystfronten fra 1980:
 - DDR: Den østtyske armés hovedstyrke, flåden og flyvevåbnets offensive enheder
 - PL: Den polske armé, 7 LGDIV, 6 LBDIV, flåden og flyvevåbnets offensive enheder
 - SU: Hovedparten af Østersøflåden, plus fly, plus dele af en luftbåren division og muligvis - som OMG - ét armékorps fra Gruppen i Tyskland samt luftlandestormbrigaden i operativ retning Holland

Sandsynligvis kun 7GD LBDIV og LLSTBDE – resten har mest sandsynligt haft andre operative opgaver.

- Opfattelse: Meget grundig forberedelse gennem rekognoscering af enhver type
- Realitet: En ekstremt grundig forberedelse af alle operative opgaver, inklusive med en detaljeret 'profilering' af NATO's officerskadrer

- Anvender ikke plads på at beskrive og forstå den overordnede ramme for den kolde krig (perceptioner og beslutningsprocesser i Washington og Moskva).
- Situationen i Østersøen i 1980'erne ses helt i 'revisionistisk' lys som domineret af uansvarlig amerikansk og anden vestlig aktivitet (meget domineret af Ola Tunanders 2001-2004 ekstreme hypoteser).
- Ser kun svaghed og problemer på Warszawapagt-side ikke på dansk forsvars side (den danske forsvarsmagt er 'usynlig' i udredningen – dvs. at den ses som irrelevant).

•Udredningen ser og præsenterer derfor ikke truslens overordnede ramme. Vægten er helt afgørende på 'mikro'-niveauet. Problemet forstærkes af en uhensigtsmæssig opdeling af perioden 1962-1991

•Manglende evne til kilde- og litteraturkritik på grund af manglende militær/maritim professionel ekspertise. Dette leder også til, at man ikke ser vikningerne af den stadig forværrede sovjetiske militære situation fra 1975 på egne subjektivt nødvendige bjektkrigsforberedelser

•Derfor bliver vurderinger af dansk og allieret forsvars muligheder uden fundament

Betydningen for Sverige

- Betydningen for Sverige af den nye trussel mod Sovjetunionen mod bl.a. cruise missiles?
- Hvad betød den beskrevne fortsat centrale rolle for kernevåben i sovjetisk doktrin for svensk forsvar?
- Hvad betyder det for Sverige, at stærke enheder i Baltiske og sydlige del af Leningrad Militærdistrikter åbenbart ingen roller havde imod Danmark?
- Hvordan kan Sovjetunionen sikre sig kontrol over de afgørende dele af Norge i 'standing start' scenariet i en krig?
- Hvad betyder OMG-konceptens logik – underløbning af forsvarerens beslutningsforløb og forberedelser – for operationerne mod Norge/den Skandinaviske Halvø?
- Hvad betyder den erkendte meget store sovjetiske grundighed i efterretningstjenesten for Sverige?

29-10-2005

21

- Jf. sovjetiske flyvevåbenofficerer må man forudse at starte luftforsvarsoperationer i svensk lufterum med de meget moderne jagerfly på vestbaltiske flyvestationer.
- At man sandsynligvis så anvendelsen kernevåben som en forudsætning for operationer mod et forberedt forsvar
- Specielt den sovjetisk marineinfanteribrigade, specialstyrker, de to luftbårne divisioner (specielt Pskov-divisionen) samt de ti pansrede divisioner fra Baltiske Militærdistrikt
- Den aktivistiske amerikanske flådekoncept 'maritime strategy' understreger behovet for hurtig sovjetisk kontrol over Troms – med de begrænsede styrker i de centrale og nordlige dele af LEMD
- Hindre forstærkning af Nordnorge (Nordskandinavien) med nationalt mobiliserede og allierede styrker (var svaret en begrænset 'Operation Garbo'?)
- Mønstret for ubådskrænkelser må logisk primært analyseres i denne ramme (man må samtidig forstå, at i det sovjetiske system vil civile ingen indflydelse eller indsigt kunne få eller have i sådanne operationer)

Kungl Krigsvetenskapsakademien

